Zbiór processów
z 18 wieku

Cz. IV

Dziada

Jakoba Gieysztora

Dziedzictwo

Z Biblioteki Jan Kaz. Gieysztora

1. Wilno – Ryx.
2. Wigdorowicz – Wichert.
3. Katmanowicz Klaczko – Wigdorowicz.
4. — —
5. — —
6. Biskup Wilens.
7. Żydy – Wichert.
8. — —
9. Wulfowicz – Radziwiłł.
10. Leybowicz – Menasowicz. Wigdorowicz.
11. Włościanie Star. Wielondskiego – Walewski An.
12. Poniatowscy – Walewski.
13. Szydłowski – Micewicz – Jasiński.
14. — —
15. Hausman – Piltowski –
16. Potocki – Grodno.
17. Brzostowski Xaw – poddani Mścibowscy.
18. Stankiewicz – Mierzyński – Dedenko.
19. Domańscy. Szpinki. Karmelici. Rudomina. Olszewska.
20. Alexandrowicz – Grodno.
21. ~~Mrokocka – Gnatowski~~. zob. 14633. III. t. V. Nr. 13.
22. Mierzyński – Ryż –
Niemcewicz – Kozmodzyński.
23. Tęgoborski –
24. Gorecki – Wilno.
25. — —
26. — —
27. — —
28. – Berez Kartuzi – Niemcewicz –
~~28~~ 28a — —
~~29~~ 29. Stoklicki Star – Minejko.
30. Minejko – Malinowski.
Giesiter. – Pilecka.
31. — —
32. — —

33. Sokołowski — Wilno

34. — —

35 — Karmelici — Giedroyć.

36 — Świrski. — Kowno.

37. Puciłowski — Kowno

38. Kurlewiczki — Orzeszko.

39. Dorohinga Franc. — Orzeszko.

40 — Orzeszko

41. Piasecki — Czernecki. Wołodźkowa. Wołodźkiewicz

42. Odyniec — Zahorski — Kyngewat Dzielski.

43. Białopiotrowicz — Brygitki

44. Kostrowicki — Wasilewski.

45 — —

46 Tołoczko — Kamedułi Węgier.

47. Wojnicki — Jeżarski. Tayler.

48. Pohl Jzd. — Plater.

49. Przezdziecki — Zastaw.

50. Chrzewicz — Przezdziecki — Marcinkiewicz,

51 Marcinkiewicz — Radziwiłł, Chrentowicz

Sapieha.

52 Sapieha — przezdziecki.

53 — Bobrownicki

54 Matuszewicz — Cieszkowski — Cieszkowski.

55. Klenrele — Matuszewicz —

56. Klenrele.

16.

# PRZEŁOZENIE SPRAWY

*JW. Ignacego Potockiego, Marszałka Nadwor: W. X. Litt: w odwodzie Przeciw Magistratowi Miasta JKMci Grodna, o zakwestyonowanie Dziedzictwa Juryzdyk, placow y gruntow w Mieście Grodnie znayduiących się.*

Aktorstwo JW. Marszałka Juryzdyk, placow, domow, oraz grontow, iednych w samym Mieście JKMci Grodnie, drugich na Przedmieściu za Rzeką Niemnem znayduiących się, z następnych probuie się Dokumentow.

*A Nayprzod co do Aktorstwa Juryzdyk placow y gruntow na Przedmieściu Grodzień: za Niemnem sytuowanych.*

§

Małgorzata Samotulina, niegdyś Piotra Samotuły Burmistrza Grodzieńskiego żona, z Synami swoiemi Adryanem y Macieiem Samotułami, maiąc Dworek własny z gruntami do niego należącemi, na Przedmieściu Grodzień: leżący, za wiedzą Opiekuna swego Jana Platynicza, i za pozwoleniem Sądu Burmistrzowskiego Grodzień: Eustachiemu Wołowiczowi Marszałkowi i Pisarzowi JKMci, Staroście Mohilowskiemu za 10. kop wiecznością przedała w Roku

1557. Fer: 6. post Festum S. Agnestis. Widzieć te Prawo in Extracto z Xiąg Magdebur: Grodzień: wyięte.

Na tym mieyscu (iak się okazuie z poniższego dokumentu) został potym wedle potrzeby zabudowany Dwor, ktorego poźniey Zofia z Chotkiewiczow Pawłowa Wołowiczowa Podskarbina Nadwor: W. X. Litt: zostawszy Aktorką, Regestr czyli Inwentarz onego spisać kazała; y ten przez Woyciecha Wieszniewskiego Raycę Grodzień: w Roku

1637. Miesiąca Kwietnia 29. die spisany, producitur in Extracto, z Ksiąg Magdebur: Grodzień: wyięty.

W poślednieyszym czasie, Helena Piotrowna Wołowiczowna, a potym Krzysztofowa Potocka Podstolina W.X.Litt: Starościna Nowosielska, będąc Aktorką Dobr Sidry w Powiecie Grodzieńskim, a Hołowczyna i Wodwy w Powiecie Orszańskim leżących; też Dobra, oraz Folwark Poniemonie pod Grodnem nad Rzeką Niemnem leżący, za spolne pieniądze z Mężem nabyty, Krzysztofowi Potockiemu Podstolemu W.X.Litt: Mężowi swoiemu wiecznością zapisała. Swiadczy o tym darowne Prawo w Roku

1648. 7br: 8. die uczynione, a 1649. 8br. 5. die w Ziemstwie Grodzień: aktykowane, ktorego *Extrakt* składa się.

Procz wyrażonych i Produkowanych teraz Dokumentow, były ieszcze poprzednicze liczne Prawa od Antecessorow, do tego Dziedzictwa służące ale w czasie woyny pamiętney Kraiowi naszemu, Szwedow z Moskalami, od tychże Nieprzyiacił zabrane zostały. Daie o tym wiedzieć Manifest, przez Krzysztofa y Elżbietę z Duninow Potockich Podczaszych W.X.Litt: przed Aktami Grodzkiemi, Chełmskiemi w Roku

1658. uczyniony, a w Roku 1675. Julii 21. Die w Trybunale W. X. Litt: aktykowany, w Roku zaś 1787. 8br: 29. Die z tychże Aktow Extraktem wyięty.

Nadto tenże Krzyſztof Potocki Podczaſzy W.X.Litt: od Piotra y Zofii Kąckich Mieſzczan Grodzień: trzy place za Niemnem na Przedmieściu Grodzień: leżące za ſummę Tynfow 300. wiecznością nabył. Widzieć Prawo Autentyczne przedażne w Roku

1671. 9br: 2. Die Krzyſztofowi Potockiemu wydane, a w Roku 1673, Marca 15. Die w Sądzie Gainym Grodzień: oblatowane, którego co do ograniczenia pomienionych trzech Placow, ſłowa: = ,, Plac ieden ,, końcem od ſamey Ulicy nazywaiącey ſię niſkiey, tyłem na górę do ,, Granicy idącey, od placow JW. Krzyſźtofa Potockiego Podczaſzego ,, Litt: bokiem iednym od ułeczki, ktòra idzie w gòrę, a na gòrze od ,, placu Sidora Szewca; drugim bokiem od placu przed tym JP. Szczęſnego Tyſzkiewicza Podczaſzego Derpſkiego na dole, a na gòrze ,, od placu Kaſperowey Wdowy. *Drugi plac* czołem od góry, tyłem ,, od teyże Granice W. JP. Podczaſzego, bokiem iednym od placu pomienionego JP. Podczaſzego, a drugim od placu Symona Czortka. ,, *Trzeci plac* na teyże gòrze tak czołem, iako tyłem od tychże Granic, a ſtronami tak, iako i drugi, to ieſt: od placu Czortka, *Ætra* ,, przedaliśmy.,,

Po takowym nabyciu ( iak Dokumenta poświadczaią ) gdy po tym te wſzyſtkie place z Folwarkiem połączone zoſtały; uformowała ſię na tych gruntach Juryzdyka, która, że była zawſze w Dziedzictwie Potockich, od tego więc Jmienia nazwaną zoſtała Ray - Potok, czyli Poniemonie ; co niżey okaże ſię.

Po śmierci Krzyſztofa Potockiego, Prawem naturalnego ſpadku doſtały ſię wſzyſtkie Dobra w Dziedzictwo Jendrzeiowi Potockiemu, Staroście Jabłonowſkiemu, iako Synowcowi rodzonemu; ten zaś będąc bezpotomnym, wſzyſtkie Dobra ſwoie, tak ſpadkowe, iako też i przez ſiebie nabyte, Konſtancyi Maryannie z Potockich Antoniowey Staniſławowey Szczuczyney Podkanclerzyney W. X. Litt: Starościnie Lubelſkiey S oſtrze ſwoiey rodzoney, a Prababie teraźnieyſzego JW. Marſzałka, i iey Sukceſſorom, mianowicie Dobra Sidra zwane, razem z Poniemoniem, czyli Ray-Potokiem wiecznością zapiſał. Widzieć Prawo darowne pod Rokiem.

1700. Mieſiąca Lipca 10. Die uczynione, w Metrykach W.X.Litt: przyznane, Extraktem produkujące ſię.

Gdy potym taż Konſtancya z Potockich Szczuczyna była w Poſſyi Poniemonia, czyli Ray-Potoka z Mężem ſwoim Staniſławem Szczuką Podkanclerzym W. X. Litt: zaſzły na òwczas kłòtnie dyfferencyine między gruntami Ray-Potoka, a gruntami Mieyſkiemi. oraz XXży Dominikanow i Franciſzkanow Grodzień: gdzie zeſłani za Reſkryptem Krolewſkim Kommiſſarze na załatwienie takowych ſporow, z produkowanych od ſtron Dokumentow, nie maiąc dokładney informacyi, doſtatecznieyſzą komportacyą Dokumentow tymże ſtronom nakazali, i termin Kommiſſyi odłożyli. Swiadczy o tym Dekret Kommiſſarſki pod Rokiem 1702. Febr: 8. Die w Ray-Potoku zaſzły, in Autentyko ſkładaiący ſię.

Potym Wiktorya z Szczukow Kątſka Miecznikowa Kor: Córka Podkanclerzego Litt: Szczuki, Babka teraz pozwanego JW. Marſzałka, będąc tego Aktorką, zoſtawiła Còrkę w ſtopniu ſwoim naturalną Sukceſſorkę i Dziedziczkę Maryą Kątſkę MiecznikownęKor: Ta gdy Euſtachiemu Potockiemu Cześnikowi Koron: Oycowi teraz proceduiącego w Szluby Małżeńſkie doſtała ſię, wſzyſtkie zatym Dobra, krórych była Sukceſſorką, znow w Dom JJWW. Potockich wnioſła.

Naoſtatek, kiedy między Poniemoniem, czyli Ray - Potokiem, a gruntami XXży Franciſzkanow Grodzień: iakoweś nieprzyzwoitości przez Franciſzkanow dopełnione, a przez JJWW. Potockich Cześn: Koron: Manifeſtem w Trybynale W. X. Litt: zaſkarżone zoſtały, na òwczas Liſt Zarenczny upominalny z tegoż Trybunału przeciw XX. Franciſzkanow dla JJ. WW. Potockich wydany zoſtał: widzieć pod Rokiem.

1758. Auguſt: 19-Dnia. ſkładaiący ſię-

Te Zatym złożone tu dowody pisma, dostatecznie Sąd y stronę każdego przekonywać powinny, o niewątpliwym Aktorstwie y Dziedzictwie JW. Marszałka Nadwor: W.X.Litt: iako naturalnego Sukcessora po Rodzicach swoich, co do Juryzdyki i gruntow na Przedmieściu Grodzień: za Niemnem leżących.

*Teraz co do Aktorstwa i Dziedzictwa Juryzdyki, oraz placow w samym Mieście Grodnie nad Rzeką Horodnicą, położonych, rzecz następna.*

Andrys Brzozowski, i Barbara niegdyś Błazeiowa Poznanczykowa Rymarka, potym Andrysowa Brzozowska Mieszczanie Grodzień: Małżonkowie, maiąc dom i plac swòy własny *pod Juryzdykcyą Mieyską będący*, graniczący z iedney strony od gruntu niegdyś Nikodema Baranowicza, a z drugiey strony od domu Woyciecha Rymarza, tyłem leżący ku Dworowi WW. JJPP. Wołowiczòw, a czołem do ułezkci małey, ktòra idzie ku Dworowi Massalskich, a summę bo kop Gro: Lit: Eustachiemu Wołowiczowi Podkanclerzemu W.X. Litt: wiecznością przedali. Swiadczy o tym Prawo Autentyczne, przez Magistratowe Osoby z Pieczętarzami podpisane w Dacie Roku,

1615. Maia 17. Die uczynione.

Tu wiadomo Sądowi z Dokumentu pod R. 1648. 7br: 8. Die w Kategoryi poprzedniczey sytuowanego, że Helena Piotrowna Wołowiczowna, poszedłszy za Krzysztofa Potockiego Podstolego W.X.Litt: wszystkie Dobra Jemu zapisała, ktorych była Aktorką po Wołowiczach; iakoto Mttność Siorę ze wszystkiemi do niey przynależnościami w Powiecie Grodzień: a Hołowczyn i Wodwę w Powiecie Orszańskim będące, temuż Mężowi swoiemu darowała.

Sukcessor zaś tego Podstolego Potockiego Starosta Jabłonowski takoż Krzysztof Potocki, plac bez żadnego zabudowania w samym Mieście Grodnie, między Kotowiczem Podstarościm Grodzień: z iedney, a WołowiczemPisarzem Ziem:Grodzień: z drugiey strony leżący, wdłuż 30. a wszerz 15. prętòw Geometrycz: maiący, iak świadczy Dokument Benedyktowi Olszewskiemu z wolnością zabudowania się na nim wypuścił, ktòry ztakowego placu do Skarbu Starosty Jabłonowskiego, albo Successutemporis do Skarbu następnych Possessorow Dobr tych Potoczyzna nazwanych, corocznie Czynszu po Złł: 12. Dokumentem assekuracyinym wypłacać obowiązał się pod Rokiem

1678. Die 15. 9br: wydanym, ktòry czytać.

Z wyrazow tey assekuracyi Sąd przeświadczony zostać może, że Olszewski obowiązuiąc się płacić do Skarbu Starosty Jabłonowskiego, albo następnych Dobr Potoczyzna zwanych i Kamienicy Possessorow; wyraził przeto, iż Potoczyzna była Juryzdyką Potockich, od ktòrey takowy plac oddzielonym, i na ktòrey pod òwczas stała Kamienica.

Pròcz tego, dosyć iest odwołać się do Manifestu pod R. 1658. wyżey cytowanego, ktòry wyraża: że były rożne Prawa na place z poddanemi do Juryzdyki Sidrnańskiey należącemi, lecz przez Nieprzyiaciol Oyczyzny w Kraiu zabrane zostały, a przeto chociażby innych Dokumentow niebyło; to dosyć iest złożyć takowy Manifest na przeświadczenie Aktorstwa.

Nadto tenże Krzysztof Potocki Stta Jabłonow: zapisuiąc prawem darownym plac ieden w Mieście Grodnie leżący Stanisławowi Sopockowi Skarbnikowi Smoleń: wyraza, że go oddziela od placow do Juryzdyki Grodzień: należących. W dowod czytać takowe prawo pod Rokiem,

1679. Junii 25. Die czynione, in copia składaiące się.

Następnie potym Hrehory Antoni Ogiński Chorąży W.X.Lit: maiąc Dwor zabudowany na placu Ziemskim za rzeką Horodnicą, z placem na Ogrod włoski, tudzież z Ogrodnikami ex opposito nad tąż Rzeką będącemi; Antòniemu, Stanisławowi i Konstancyi Maryannie z Potockich Szczukom Referenda: Koron: Małżonkom za summę Tynfow 18,000. wiecznością przedał, i Ewikcyą na Maiętności swoiey Łopienicy w Powiecie Wołkowyskim leżącey opisał. W dowod składa się Prawo Autentyczne w Roku

1695. Marca 20. Die wydane, i tegoż Roku Mieśiąca Lipca Die 11. w Sądzie Asseſſoryi W.X.Litt: przyznane

Kiedy potym Ogiński Podſtoli Litt: pozywał Szczuczynę Pod-Kanclerzynę Litt: o Juryzdykę Sidrzańſką, na tenczas Troianowſki Plenipotent Szczuczyney, piſał liſt do niey, proſząc o przyſłanie papierow do Juryzdyki tey ſłużących, z którego Liſtu dowod, iż Juryzdyka Sidrzańſka nigdy do Miaſta Grodna nie należała, ale zawſze była w Poſſeſſyi Ziemſkiey Dziedziczney (iako i teraz) a per conſequens nie ſłuſznie Dziedzicowi od Miaſta zakweſtyonowana, widzieć Liſt w dacie Roku

1727. 19. Junii piſany.

Poźniey Wiktorya z Szczukow Kątſka Miecznikowa Kor: Córka Pod-Kanclerzyney Litt: a Babka JW. Marſzałka, zoſtawſzy tych Dobr po Rodzicach ſwoich Sukceſſorką, kazała ſpiſać Inwentarz takowey Juryzdyki i placow nad Rzeką Horodnicą w Mieście Grodnie będących, ktory przez Jozefa Markowſkiego w Roku

1728. Marca 20. Die ſporządzony, in autentico ſkłada ſię.

Marya zaś Kątſka Miecznikowna Koronna, doſtawſzy ſię w Zamęście zeſzłemu Euſtachiemu Potockiemu Cześnikowi Koron: Generałowi Arty: W.X.Litt: Oycowi teraz proceduiącego JW. Marſzał: znowu takową Juryzdykę w Dom JJWW. Potockich wniosła.

Doświadczaiąc naſtepnie zeſzły JW. Potocki Generał Artylleryi W.X.Litt: że ludzie na Juryzdyce iego w Grodnie nad Rzeką Horodnicą leżącey, dla przemocy zeſzłego JW. Tyzenhauza Podſkarbiego Nadwor: Litt: mieſzkać nie chcieli i domy porzucali; kazał więc takowe domy otaxować ktora taxa pod Rokiem

1765. Auguſta 13. Die czyniona producitur.

Po śmierci znowu JW. Generała Artylleryi, gdy taż Juryzdyka coraz większych od Podſkarbiego Litt: doznawała uciążliwości, Jmieniem więc JJWW. Generałowiczow na tenczas in minorenitate będących Sukceſſorow, o ſpuſtoſzenie Juryzdyki uczyniony zoſtał Manifeſt, Wizya Woźnego, i Regeſtr ſzkod udziałanych, w Roku

1768. Junii 28. Die a wizya Mieśiąca Julii 1. Die zaſzłe.

Naoſtatek, gdy zeſzły JW. Podſkar: na tey Juryzdyce gwałtownym ſpoſobem Fabrykę Horodnicką budować rozpoczoł, zanieſiony i o to Manifeſt pod Rokiem

1769. Januar: 17. Die ſkłada ſię.

Z tych przeto złożonych teraz Munimentow doſtatecznie okazuie ſię, iż zeſzły JW. Potocki Generał Artyl: W.X.Litt: był legalnym Dziedziciem Juryzdyk, oraz placow, tak w ſamym Mieście Grodnie nad Rzeką Horodnicą będących, iako też i na Przedmieściu za Niemnem położonych.

JW. Potocki Marſzałek Nadwor: W.X.Litt: w tey Sprawie pozwany, będąc naturalnym zeſzłego JW. Generała Sukceſſorem, a z Działu między Bracią ſwoiemi w Roku 1779. uczynionego, maiąc te Dobra dla ſiebie wyznaczone, ieſt niewątpliwym w ſtopniu Oyca Dziedzicem. w dowod oſtateczny ſkłada Intromiſſyą pod tymże Rokiem

1779. Julii 8. Die uczynioną.

Na mocy zatym Praw złożonych ſobie ſłużących, tenże Dziedzic proſi utwierdzenia ſwoiego Aktorſtwa, Juryzdyk i placow, tak w ſamym Mieście Grodnie, iako też i na Przedmieściu Grodzieńſkim położonych.